

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาประ โยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการมะเขือม่วง ฝู้นแบบมีสัญญา ในจังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาผลประ โยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรหลังจากได้รับการ ส่งเสริมโครงการปลูกมะเขือม่วงฝู้นแบบมีพันธสัญญากับภาคเอกชน
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ของเกษตรกรจากการเข้าร่วม โครงการการปลูก มะเขือม่วงฝู้นแบบมีพันธสัญญากับภาคเอกชนของเกษตรกร

จำนวนประชากรที่ศึกษาครั้งนี้มีทั้งสิ้น 160 คน เป็นเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือม่วงฝู้นใน อำเภอสวรรคโลก และอำเภองงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science, SPSS/PC+) ผลการวิจัยพอ สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร

1.1 เพศ เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการปลูกมะเขือม่วงฝู้น มีเพศชายและเพศหญิง ร้อยละ 50 เท่ากัน

1.2 อายุ เกษตรกรผู้ร่วม โครงการมีอายุเฉลี่ย 41.8 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ ระหว่าง 41 – 60 คิดเป็นรายละร้อยละ 56.3 รองลงมาร้อยละ 40.0 มีอายุอยู่ระหว่าง 25 – 40 ร้อยละ 2.4 มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และร้อยละ 1.3 มีอายุมากกว่า 60 ปี มีอายุสูงสุด 65 ปี และมีอายุต่ำสุด 19 ปี

1.3 ระดับการศึกษา เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 60.6 สำเร็จการศึกษาระดับ ประถมปีที่ 4 รองลงมาร้อยละ 26.3 สำเร็จการศึกษาระดับประถมปีที่ 6 และร้อยละ 13.1 สำเร็จ การศึกษาสูงกว่าระดับประถมปีที่ 6

1.4 รายได้ในครัวเรือนรอบปีที่ผ่านมา รายได้ในครัวเรือนรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 56.3 มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,000 บาท – 40,000 บาทต่อปี รองลงมา

ร้อยละ 21.8 มีรายได้อยู่ระหว่าง 40,001 – 60,000 บาทต่อปี ร้อยละ 17.5 มีรายได้มากกว่า 60,000 บาทต่อปี และร้อยละ 4.4 มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี

1.5 สมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.99 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.3 มีสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน รองลงมาร้อยละ 30.6 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน มีสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 2 คน สมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 7 คน

1.6 แรงงานในครัวเรือน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีแรงงานในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 2.56 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.0 มีแรงงานในครัวเรือน 1 – 2 คน รองลงมาร้อยละ 35.6 มีแรงงานในครัวเรือน 3 - 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน และมีแรงงานในครัวเรือนสูงสุด 5 คน

1.7 ประสบการณ์ในการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การปลูกมะเขือม่วงโดยเฉลี่ย 2.52 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.9 มีประสบการณ์ 1 – 2 ปี รองลงมา ร้อยละ 31.2 มีประสบการณ์ 3 – 4 ปี และ ร้อยละ 6.9 มีประสบการณ์มากกว่า 4 ปี ประสบการณ์สูงสุด 7 ปี และ ประสบการณ์ต่ำสุด 1 ปี

1.8 การเข้าร่วม โครงการแบบมีพันธสัญญา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90.6 เคยเข้าร่วม โครงการแบบมีพันธสัญญา โดยร้อยละ 61.3 เข้าร่วม โครงการแบบมีพันธสัญญากับบริษัท สันติภาพ เทคคิง จำกัด รองลงมาร้อยละ 23.7 เข้าร่วม โครงการแบบมีพันธสัญญา กับ ชกส. และ ร้อยละ 5.6 เข้าร่วม โครงการแบบมีพันธสัญญากับบริษัท ไทยนิปออน

1.9 บุคคลที่แนะนำให้เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.4 คือเพื่อนบ้าน รองลงมา คือหัวหน้าสายร้อยละ 25.6 และ ร้อยละ 20.0 คือเจ้าหน้าที่ของบริษัท

2. ข้อมูลทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

2.1 ต้นทุนในการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นต่อไร่ พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 17,207 บาทต่อไร่ ได้แก่ 1) ต้นทุนผันแปร ประกอบด้วย ค่าต้นกล้ามะเขือเฉลี่ย 1,020 บาทต่อไร่ ค่าถุงเพาะกล้าเฉลี่ย 170 บาทต่อไร่ ค่าแผ่นกั้นดักแมลงเฉลี่ย 140 บาทต่อไร่ ค่ากาบเหนียวเฉลี่ย 172 บาทต่อไร่ ค่าโคโลไมด์เฉลี่ย 171 บาทต่อไร่ ค่าปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 630 บาทต่อไร่ ค่าปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 5,951 บาทต่อไร่ ค่าสารเคมีเฉลี่ย 5,493 บาทต่อไร่ ค่าไถเฉลี่ย 495 บาทต่อไร่ ค่าไม้หลักเฉลี่ย 1,361 บาทต่อไร่ ค่าน้ำมันเฉลี่ย 1,659 บาทต่อไร่ ค่าเชือกฟางเฉลี่ย 500 บาทต่อไร่ ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ย 2,395 บาทต่อไร่ และค่าถึงพ่นยาเฉลี่ย 1,000 บาทต่อไร่ และ 2) ต้นทุนคงที่ คือ ค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 985 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนที่บริษัทจัดหาให้เฉลี่ย 13,748 บาทต่อไร่ ต้นทุนเกษตรกรจัดหาเองเฉลี่ย 3,459 บาทต่อไร่

2.2 รายได้สุทธิจากการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นต่อไร่ จากการศึกษารายได้การปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นต่อไร่ พบว่าเกษตรกรมีผลผลิตเกรด A โดยเฉลี่ย 4,965 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นเงิน

เฉลี่ย 25,716 บาท ผลผลิตเกรด B โดยเฉลี่ย 1,822 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นเงินเฉลี่ย 1,822 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนเฉลี่ย 17,205 บาทต่อไร่ รวมรายได้ผลผลิตเกรด A และผลผลิตเกรด B เป็นเงินโดยเฉลี่ย 27,538 บาท ดังนั้นเกษตรกรมีรายได้สุทธิ 10,333 บาทต่อไร่

2.3 รายได้สุทธิจริงของเกษตรกรจากการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นต่อไร่ แบบแบ่งจ่ายเกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตเฉลี่ย 27,539 บาทต่อไร่ คำนวณให้บริษัทเฉลี่ย 11,206 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะมีรายได้หลังหักทุนยืมของบริษัท 16,333 บาทต่อไร่ และหักทุนที่เป็นส่วนของเกษตรกร 3,465 พบว่าเกษตรกรจะได้กำไรสุทธิ 12,868 บาทต่อไร่

2.4 การปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรโดยทั่วไปของจังหวัดสุโขทัย ปลูกพืชการเกษตร มี ถั่วเหลือง ข้าว ข้าวโพดหวาน และถั่วลิสง เป็นต้น

2.5 การกู้ยืมเงินก่อนร่วมโครงการ เทียบกับช่วงที่ร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงินคงที่ร้อยละ 69.4 รองลงมาร้อยละ 30.0 มีการกู้ยืมเงินลดลง และร้อยละ 0.6 มีการกู้ยืมเงินเพิ่มมากขึ้น

2.6 สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวหลังร่วมโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.5 มีสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น รองลงมาร้อยละ 31.9 สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวเหมือนเดิม และร้อยละ 5.6 สภาพความเป็นอยู่แย่ลง

3. ข้อมูลทางด้านสังคมและผลประโยชน์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

3.1 การเข้าเยี่ยมของพนักงานส่งเสริมในรอบ 1 เดือน เฉลี่ย 5.29 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.1 พนักงานส่งเสริมเข้าเยี่ยม 3-6 ครั้ง/เดือน รองลงมาร้อยละ 24.4 พนักงานส่งเสริมเข้าเยี่ยมมากกว่า 6 ครั้งต่อเดือน และร้อยละ 7.5 พนักงานส่งเสริมเข้าเยี่ยม 1-3 ครั้งต่อเดือน โดยมีพนักงาน ส่งเสริมเข้าเยี่ยมสูงสุด 12 ครั้งต่อเดือน และต่ำสุด 1 ครั้งต่อเดือน

3.2 ความพึงพอใจกับความดีที่พนักงานส่งเสริม เข้าเยี่ยมในแต่ละเดือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 81.3 มีความพึงพอใจในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 15.6 มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง และร้อยละ 3.1 มีความพึงพอใจในระดับน้อย

3.3 ความรู้สึกของเกษตรกรจากการเข้าเยี่ยมของพนักงานส่งเสริม พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.5 มีความรู้สึกดี รองลงมาร้อยละ 6.2 มีความรู้สึกเฉยๆ และร้อยละ 1.3 มีความรู้สึกไม่ดี

3.4 ประสบการณ์ในการปลูกพืช พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.2 มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี รองลงมาร้อยละ 28.8 มีประสบการณ์ 6-10 ปี และร้อยละ 10.0 มีประสบการณ์ 1-5 ปี

3.5 ความรู้ด้านการเกษตร จากการร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.6 มีความรู้เพิ่มมากขึ้น รองลงมาร้อยละ 46.3 มีความรู้ด้านการเกษตรปานกลาง

3.6 การนำข้อมูลไปปรับปรุงใช้ของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 51.2 มีการนำข้อมูลไปปรับปรุงใช้ในระดั้มาก รองลงมาร้อยละ 47.5 มีการนำข้อมูลไปปรับปรุงใช้ในระดั้มานกลาง และร้อยละ 1.3 (2 ราย) มีการนำข้อมูลไปปรับปรุงใช้ในระดั้น้อย

3.7 ความรู้ด้านการตลาดจากการร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 62.5 มีความรู้ด้านการตลาดในระดั้มานกลาง รองลงมาร้อยละ 26.9 มีความรู้มากขึ้น

3.8 แหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอื่นนอกเหนือจากพนักงานส่งเสริม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 93.8 ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางเพื่อนบ้าน ร้อยละ 78.1 ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวิทยุ ร้อยละ 56.3 ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์ ร้อยละ 53.1 ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางหอกระจายเสียง และร้อยละ 37.6 ได้รับข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์

3.9 ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านพบว่าเกษตรกรร้อยละ 60.6 มีความสัมพันธ์ปกติ ร้อยละ 39.4 มีความสัมพันธ์ลดลง

4. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ของเกษตรกรจากการเข้าร่วมโครงการการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น

ปัญหาอุปสรรคจากการเข้าร่วมโครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้ดังนี้ 1) ปัญหาการป้องกันโรคและแมลง ร้อยละ 68.1 2) ปัญหาการเก็บผลผลิต ร้อยละ 28.7 3) ปัญหาการเตรียมแปลงและการปลูก ร้อยละ 26.2 4) ปัญหาจากบริษัท ร้อยละ 25.6 5) ปัญหาการจ่ายเงินค่าผลผลิต ร้อยละ 23.7 6) ปัญหาการปรับเก็บผลผลิต ร้อยละ 19.4 7) ปัญหาดินกลั้มะเขือ ร้อยละ 18.8 และ 8) ปัญหาการจัดการและการใช้สารเคมี ร้อยละ 15.0

5. ข้อมูลประเด็นปัญหาและอุปสรรคจากการประชุมกลุ่ม

- 5.1) ด้านการดำเนินของบริษัท
- 5.2) ด้านสังคม
- 5.3) ด้านสุขภาพอนามัยเกษตรกร
- 5.4) ด้านสิ่งแวดล้อม
- 5.5) ด้านความพอใจในการร่วมโครงการ
- 5.6) ปัญหาด้านอื่น ๆ
 - โรคและแมลง
 - น้ำท่วม
 - ผลผลิตถูกขโมย
 - ลักษณะผลผลิตไม่ตรงกับสายพันธุ์

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมะเขือม่วงญี่ปุ่นแบบมีสัญญา ได้พบประเด็นที่สนใจหลายประเด็นจะขอนามอภิปรายในที่นี้ คือ

ลักษณะส่วนบุคคล

ประสบการณ์ในการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นของเกษตรกรที่ปลูกกันมาหลายปี พบว่าผู้ให้ข้อมูลจำนวน 160 ราย เป็นเพศชายและเพศหญิงร้อยละ 50 เท่ากันเนื่องจากเป็นรายชื่อเกษตรกรที่จดทะเบียนร่วมโครงการ ซึ่งนิยมให้ภรรยาเป็นผู้จดทะเบียน ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 41-60 ปี ร้อยละ 56.3 จบการศึกษาประถมปีที่ 4 ร้อยละ 60.6 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีระหว่าง 20,000-40,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน แต่เป็นวัยแรงงาน 1-2 คน มีประสบการณ์ปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น 1-2 ปี และมีประสบการณ์ปลูกพืชแบบมีสัญญา 145 ราย ร้อยละ 90.6 โดยส่วนใหญ่เคยร่วมโครงการกับบริษัทสันติภาพเทรคคิง จำกัด ถึงร้อยละ 98 ผลจากการเข้าร่วมโครงการทำให้รู้ระบบและวิธีการปฏิบัติดูแลรักษา ทำให้โอกาสความสำเร็จสูงขึ้น บุคคลที่แนะนำให้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 54.4 คือเพื่อนบ้าน รองลงมาหัวหน้ากลุ่มร้อยละ 25.6 และจากเจ้าหน้าที่บริษัทเพียงร้อยละ 20 แสดงว่าโครงการประสบผลสำเร็จเป็นที่พอใจของเกษตรกรจึงแนะนำ ต่อ ๆ กัน

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่าผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจริงจากการร่วมโครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นแบบแบ่งจ่ายเฉลี่ย 12,868 บาทต่อไร่ เกษตรกรยอมรับในวิธีการเนื่องจากมีการแบ่งจ่ายค่าผลผลิตทุกเดือน ทำให้เกษตรกรมีรายได้สม่ำเสมอ ซึ่งบางรายมีรายได้สูงมากและมีโอกาสได้รับค่าผลผลิตทุกรายถึงแม้โครงการจะขาดทุน สำหรับรายได้สุทธิจากการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นเกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ย 10,333 บาทต่อไร่

สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการดีขึ้นร้อยละ 62.5 เพราะมีรายได้ใช้จ่ายสม่ำเสมอทุกเดือน การกู้ยืมเงินเทียบกับก่อนเริ่มโครงการคงที่ร้อยละ 69.4 เนื่องจากปกติไม่ได้กู้ยืมและบริษัทจัดปัจจัยการผลิตให้

ข้อมูลทางด้านสังคม

ผลการศึกษาพบว่า การเข้าเยี่ยมชมของพนักงานส่งเสริมในรอบ 1 เดือน เฉลี่ย 5.29 ครั้ง เกษตรกรมีความพึงพอใจมากร้อยละ 81.3 เนื่องจากเกษตรกรได้มีโอกาสสอบถามวิธีการปฏิบัติดูแลสวน ซึ่งสอดคล้องกับ วุฒิชัย (2540) กล่าวว่า การที่พนักงานเข้าไปเยี่ยมชมเกษตรกร

บ่อย ๆ ทำให้เกษตรกรตั้งใจในการปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติดูแลรักษาและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงาน การศึกษาพบว่ามีความรู้เพิ่มขึ้นจากการร่วมโครงการร้อยละ 50.6 แต่มีความรู้ด้านการตลาดปานกลางร้อยละ 62.5 มีแหล่งความรู้ทางการเกษตรนอกเหนือจากพนักงานบริษัท โดยรู้จักจากเพื่อนบ้านร้อยละ 93.8 แสดงให้เห็นว่าการแนะนำการพูดคุยกันใน หมู่บ้านทำให้เกิดแรงจูงใจ และรับรู้ข้อมูลทางการเกษตร ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับปกติเนื่องจากมีสมาชิกในครัวเรือนมากพอที่จะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนตามปกติ พร้อมทั้งเกิดการจ้างงานและมีงานทำลดปัญหาการว่างงาน

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรคมีการป้องกันโรคและแมลง เช่น โรคโคนเน่าเปลือกไฟ โรคไวรัสใบด่าง โรคเหี่ยว แมลงคือยา แนวทางการแก้ไข . เน้นเกษตรกรที่ร่วมโครงการพันสารเคมีอย่างสม่ำเสมอ การจ่ายสารเคมีทุกครั้งจะมีพนักงานของบริษัทชี้แจงการใช้สารเคมีอย่างละเอียด และใช้สารเคมีพันสลับเพื่อป้องกันการคือยา
2. ปัญหาการเก็บผลผลิต เช่น เก็บไม่ได้ขนาด ถูกอ้วน สั้น เก็บได้ในปริมาณน้อย แนวทางการแก้ไข ก่อนเก็บผลผลิตจะมีการประชุมชี้แจงการรับซื้อผลผลิต บอกถึงขนาด ความยาว เส้นผ่านศูนย์กลาง ทำความเข้าใจก่อนที่จะมีการรับซื้อ ช่วงแรกของการซื้อขายผลผลิตค่อนข้างจะมีปัญหาบ้าง
3. ปัญหาการเตรียมแปลงและการปลูก เช่น ยกแปลงยาก ความสูงแปลงไม่สม่ำเสมอ เตรียมแปลงลำบาก แนวทางการแก้ไข การเตรียมแปลงปลูกค่อนข้างจะมีปัญหาในช่วงหน้าฝน
4. ปัญหาจากบริษัทเช่น การซื้อขายค้ดมาก ซื้อไม่ตรงเวลา พนักงานจัดซื้อไม่สุภาพ แนวทางการแก้ไข การซื้อขาย ช่วงที่มีการประชุมรับซื้อผลผลิตจะกำหนดเวลาซื้อทุกครั้ง การคัดผลผลิตทางบริษัทจะกำหนดเกรดการรับซื้อเสมอ และทางบริษัทมีการอบรมมารยาทอยู่ตลอดเวลาที่เป็นพนักงานของบริษัท
5. ปัญหาการจ่ายเงินค่าผลผลิต เช่น จ่ายเงินล่าช้า จ่ายผ่านธนาคารลำบากเข้าไปรับเงิน แนวทางการแก้ไข การจ่ายเงินค่าผลผลิตบางโครงการจะมีการจ่ายเงินสดถ้าพื้นที่อยู่ใกล้ธนาคาร บริษัทจะจ่ายเงินค่าผลผลิตทุกๆ เดือน
6. ปัญหาการปรับเก็บผลผลิต เช่น เก็บไม่ได้ขนาด ปรับเก็บขนาดช่วงต้น โทรม ไม่เข้าใจขนาดเก็บ ปรับเก็บหลายครั้ง แนวทางการแก้ไข การปรับเก็บผลผลิตทางพนักงานของบริษัทจะตรวจสอบสภาพสวนทุกๆสัปดาห์ ฉะนั้นการปรับเก็บ เก็บไม่ได้ขนาด รวมทั้งสภาพต้นโทรมจะไม่มีปัญหา

7. ปัญหาต้นกล้ามะเขือ เช่น ต้นกล้าเน่า ต้นกล้าเหี่ยว เถา ต้นกล้าโตกว่าปรกติ แนวทางการแก้ไข บริษัท ได้มีการจัดรถขนส่งเป็นรถห้องเย็นในการขนส่งต้นกล้า จะพบการเหี่ยวและเน่ามียอด ต้นกล้าเน่าจะพบบ้าง1-2 ต้น ที่อยู่ในกระบะเพาะกล้าไม่เป็นปัญหาเท่าที่ควร

8. ปัญหาการจัดการและการใช้สารเคมี เช่น ไม่เข้าใจการใช้สารเคมี สารเคมีไม่สามารถควบคุมแมลงได้เท่าที่ควร จ่ายสารเคมีช้า แนวทางการแก้ไข ทุกครั้งที่มีการจ่ายสารเคมีจะมีการประชุมชี้แจงเสมอ การป้องกันแมลงคือยานั้นการพ่นสารเคมีสลับกัน สำหรับสารเคมีถ้าช้านั้นเป็นเพราะขั้นตอนของเอกสาร แก้ไข โดยให้เกษตรกรซื้อจากร้านค้ามาใช้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานของบริษัท เพื่อป้องกันสารเคมีตกค้าง

9. ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการดำเนินงานของบริษัท ด้านสังคม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความพอใจในการร่วมโครงการพบว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิตล่าช้า และบางตัวแพง ควรจัดสำรวจไว้หน้าไร่และยึดราคาตลาด พนักงานบริษัทควรจัดประชุมเกษตรกรบ่อยขึ้น พร้อมมีการอบรมพนักงานจัดซื้อด้านมนุษยสัมพันธ์รวมถึงการจ่ายค่าผลผลิตภายใน 15 วัน หลังตัดงวด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นแบบมีสัญญาในจังหวัดสุโขทัย มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. เกษตรกรควรจะปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานส่งเสริมและปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกับทางบริษัทเพื่อทำให้สภาพสวนสมบูรณ์ และมีผลผลิตที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของบริษัท ซึ่งจะส่งผลให้มีรายได้สูงขึ้น และสามารถ ใช้สารเคมีได้อย่างปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
2. เกษตรกรควรร่วม โครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น โดยคำนึงแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน
3. บริษัทควรปรับวิธีการส่งเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของเกษตรกร รวมถึงควรมีการชี้แจงและทำความเข้าใจขั้นตอนในการร่วม โครงการให้แก่เกษตรกรอย่างละเอียดก่อนเข้าร่วม โครงการ
4. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรร่วมกับพนักงานส่งเสริมของบริษัท ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรเพื่อลดปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น การใช้สารเคมี โรค และแมลง เป็นต้น

5. ในการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นพบว่าใช้สารเคมีจำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และสิ่งแวดล้อม รวมถึงทำให้ต้นทุนสูง ควรศึกษาวิธีการผลิตที่ลดปริมาณการใช้สารเคมี เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ พืชสมุนไพรในการกำจัดแมลง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยทางด้านอื่น ๆ เพิ่มนอกเหนือจากทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันจะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมโครงการปลูกพืชแบบมีสัญญาต่อไป
2. ควรมีการวิจัยขยายผลการศึกษาในหลายๆ จังหวัดที่มีการส่งเสริมปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นแบบมีสัญญาเพื่อจะได้ทราบข้อมูลหลากหลายและนำมาเปรียบเทียบว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ และสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาส่งเสริมการเกษตรแบบมีสัญญาของภาครัฐและเอกชนต่อไป
3. ควรมีการศึกษาถึงการเกษตรแบบมีสัญญากับพืชอื่น ๆ ที่มีขนาดทางการตลาดเพื่อพัฒนางานด้านส่งเสริมการเกษตร